

בשבוע שעבר חתמנו בסיסמה שצריכה להיות נר לרגלנו: "האנשים הגדולים באים למבוקשים הקטנים בדרך של גדלות" (ערפילי טוהר, עמ' נ"ב). דהיינו, אנחנו נבחנים בפינות שלנו במקומות הקטנים, היום יומיים.

הפסוק בתהלים (לב, ו) אומר: "על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא, רק לשטף מים רבים, אליו לא יגיעו". כוונת המילים "לעת מצוא" לומר לנו, שבזמן שהחסיד יצטרך את הדבר – הוא יהיה מוכן ומזומן לפניו. חז"ל מביאים כמה פירושים אפשריים לביטוי: "עת מצוא": אישה, תורה, מיתה, קבורה, בית הכסא (ברכות ה, ע"א). האפשרות הראשונה היא אישה.

התפילה בונה את הכלי

התפילה מכשירה את האדם. היא יוצרת את התשתית הפנימית באדם המכינה אותו לקבל את הדברים הגדולים האלה.

"על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא – זו אישה" בא ללמדנו, שאדם לא יכול להיכנס לחיים של זוגיות בתוך רגע! הוא צריך להתפלל ולבקש על כך. התפילה יוצרת לאדם את הכלים, את העמדה הנפשית המחברת אותו לדברים שהוא רוצה.

כשאני מתפלל על אישה, אני יודע שכמעט כל העולם הבא וכל העולם הזה של האדם תלוי באישה (כמו שמופיע בתפילה של החיד"א). כבר אמרו חז"ל: "אישה כשרה – עושה רצון בעלה". בפשטות ניתן לומר שהכוונה היא שהבעל אומר והאישה עושה. אבל ברובד העמוק יותר אפשר בהחלט לומר שכוונת חז"ל ללמדנו משהו אחר לגמרי. "אישה כשרה, היא זו שעושה ומעצבת את הרצון של בעלה!" דהיינו, מייצרת לו את הרצון. היא זו שגורמת לו לרצות! האם רצונו של בעלה ממוקד בכסף, במעמד או בכבוד? האם רצונות אלו הם עכשיו מרכז חייו? הוויית נפשו? או שמא משהו אחר לגמרי? לאישה יש את הכוח לעצב את רצונות בעלה ולנתבם למקומות הנכונים.

והנה באים חז"ל ואומרים לנו דבר נוסף בשם מר זוטרא: "לעת מצוא – זה בית הכסא!" ולא זו בלבד, אלא שבני ארץ ישראל אומרים שדברי מר זוטרא עדיפים מכל שאר האפשרויות.

הגדלות בפרטים

לדברי מר זוטרא בית הכיסא עדיף מן הכל. כאשר בני אדם יוצאים לדרך חשוב שיתפללו על בית הכיסא שיהא מצוי להם לעת הצורך לדרך, שיאמרו ויבקשו מהקדוש ברוך הוא: "יהי רצון מלפניך, שלא אצטרך לבית הכיסא כשאהיה בדרך. ואם אצטרך – יהי רצון שיהיה מצוי".

על זאת יתפלל כל חסיד היחס לצדדים הקטנים של החיים

שיחתו של מו"ר
הרב יהודה עובדיה זצ"ל
לפרשת מטות מסעי

אומר הרב קוק:

"... או יאמר ש'לעת מצא' אינו כולל דוקא המקרים היותר נכבדים שבהם תלוי גורל אשרה, כ"א ראוי לשום לב ג"כ שכל המקרים קטני הערך, שכולם ילכו במשורה, כדי להיות דבק עם אלהיו אשר בידו להושיע בכל עת.." (עין איה ברכות ח, ע"א, פסקה צ"ח).

פעמים רבות נוטה האדם להתפלל על דברים גדולים דווקא, משום שאת הדברים הקטנים הוא רואה כמובנים מאליהם, בו בזמן שהדברים הקטנים הם בעלי משמעות גדולה עד מאוד.

למשל, הגמרא מדברת בכמה וכמה מקומות בשבח המעלות שיש בפת שחרית (למשל בבא מציעא קז; בבא קמא צב:)

מנגד, יכול להיות שישנם אנשים, שנמצאים בדרגה רוחנית מסוימת, שאם ישאלו אותם מה דעתם על אוכל, הם יאמרו שאוכל זה לא דבר לא כל כך חשוב. זה לא נכון, כי באמת, לאוכל ולעצם האכילה, יש משמעות עמוקה מאוד.

עצם השמחה ברוב חגי ישראל מושתתת על אכילה ושתיה.

בן אדם רעב - הוא בדרך כלל בן אדם עצבני. בן אדם רעב הוא לא מרוכז, לא שקט.

לכן אומר רבי חיים פאלאג'י בספרו "מועד לכל חי" שאם החלטת להיות צדיק ולקבל על עצמך חומרה של תענית יחיד, דע לך שתהיה לך נטייה להתרגז. ואם התרגזת וכעסת - יצא שכרך בהפסדך. עדיף שתהיה שבע ושלו מאשר תיפול לכעס שיש בו סממנים של עבודה זרה.

אומר הרב: "מר זוטרא הוסיף לומר שאין ההכרח מביא רק להעתיק את הדאגות למקרים רחוקות ולדברים כבירים כי אם ראוי להסתכל איך האדם צריך לרחמי שמים בכל עת בהווה, עד שגם דברים קלי ערך ביותר - יוכלו להיות מונעים גדולים משלמותו האמיתית".

דווקא הדברים הקלים יכולים למנוע מהאדם את השלמות שלו. על כל דבר ודבר צריך להתפלל. צריך לדעת ולהבין כי גם הדברים הקטנים, הפשוטים, אם לא נתפלל עליהם - הם עלולים חלילה, לקעקע את כל הבניין.

כך כשאנו מתפללים לזכות בעבודה טובה. מיד חושבים שעבודה טובה היא עבודה שמרוויחים בה טוב. זה לא נכון. כי לעבוד בסביבה נעימה עם אנשים טובים זה לא פחות חשוב וגם על זה צריך להתפלל כשמחפשים פרנסה.

יש אנשים שמרוויחים המון כסף, אבל קשה להם עם מקום עבודתם בגלל מה שקורה סביבם, למשל, האופי של האנשים, צרות עין, קנאה, וכדו'.

אומר הרב קוק: "כי אם ראוי להסתכל איך האדם צריך רחמי שמים בכל עת בהווה". בהווה! דהיינו לא רק על מה שבעתיד.

אחת הבעיות הגדולות של האדם, על פי המהר"ל, היא שהאדם לא יודע לחיות נכון בהווה. או שהוא חי עם השריטות של העבר או עם חסרונות העתיד. הוא לא יודע לראות ולהעריך את הרגע הזה.

על כן פירש: "זה בית הכיסא". כי טהרת הגוף ושינוי מיזגו בזה וטהרת המקום, הלא הם קלי ערך לפום ריהטא". כלומר, על אף שהגוף רגוע, נמצא במצב של הרפיה ויש לו מקום לצרכיו, בכל זאת, על פי הסתכלותנו, נראה הדבר קל ערך 'לפום ריהטא' - 'לפי הריצה'. דהיינו, קל ערך וחסר חשיבות לעומת הדברים הגדולים באמת, אותם אנו מחשיבים, ואליהם אנו רצים. אנחנו רוצים את החיים, לא עומרים רגע בהווה. לא מישירים מבט אל החיים שלנו.

"ומהם תוצאות גדולות ליישוב דעתו של אדם, והכנתו אל הטוב והישר, החכמה והמישרים". דהיינו - מה שטוב לי פיזית! אדם שצריך להיפנות - לא יכול להיות מרוכז בשום דבר.

מתי אנחנו מפעילים את הארטילריה הכבדה? באיזה עניינים אנחנו מכניסים את הקב"ה לתמונה? בדציבלים הגבוהים. שם זה בעייתי, מסובך. אבל ארוחת בוקר, במחילה מכבודכם בית הכיסא, חטיפים, קפה הפוך וכו' וכו'. זה לא במחלקה של הבורא, זה אולי אפילו ביזיון, חלילה, לקב"ה.

אבל מי שאמר והיה העולם, פירוש, אין סוף מוחלט. מבחינת הבורא יתברך, להוריד דירה משמים או שניצל, או קפה - זה היינו הך. הוא אין סוף. הבעיה היא בנו, בדרך שבה אנו תופסים את מציאות האין סוף ברוך הוא.

אנחנו חושבים שהקב"ה שייך רק בדברים הגדולים. כלומר, יש דברים שבהם הוא כביכול אומר לנו: "תסתדרו לבד!" ויש דברים ומציאויות שבהם אין לנו ברירה - אלא לדבר אתו כדי שהדברים יסתדרו. זה מה שדרשו רבותינו ז"ל על הפסוק שפתחנו בו: "על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא".

חסיד הוא בן אדם שמבין שלדברים הקטנים יש ערך עצום.

"על כן עם ההתבוננות בדברים הגדולים - לא יעזוב גם כן ענייני אנושיותו ובהמיותו, שהם גם כן מסבבים הצלחה בהשלמתם, ומונעים אותה בחסרונם".

כמה אנשים שמטיילים בחום היום לא תמיד זוכרים שצריך להתפלל על מים. אני לא מדבר על אחד שמתחיל לומר "שיר למעלות..." בשביל למצוא בקבוק קולה, וכלם צוחקים על כך.

הם צוחקים כי מבחינתם, אלוקים לא שייד לממלכת הקולה. במחלקה הזאת אני המלך! עכשיו אפשר להבין כמה ההרגשה הזו חמורה ומסוכנת. כי כאשר מתבגרים ויוצאים מהצחוק הזה של הקולה, בכל זאת, תמיד תישאר איזו ממלכה ששם נחשוב שאנחנו מסתדרים לבד, בכוחות עצמנו. למשל, בעסקים. שם זה בוודאי אנחנו. זו הרגשה מסוכנת שהתחילה מאפקט הקולה. ברור הוא שאנו לא מצפים שכן אדם יתחיל לבכות, לקרוע את בגדיו, שק ואפר יוצע לרבים – כי הוא לא מצא קיוסק! בוודאי שישנם הבדלים. אבל השייכות של האדם לבורא לכל דבר ועניין, גדול או קטן – היא מוחלטת.

”שהם גם כן מסבבים הצלחה בהשלמתם ומונעים אותה בחסרונם”. דהיינו, לְדַעַת להעריך גם את הדברים הקטנים. לא פעם שומעים אנשים שאומרים לנו שלהיות בן אדם רוחני, פירושו, שלא צריך להיות אכפת לך מהעולם הזה. למשל, לא אכפת לך אם אתה אוכל חצץ או בורקס טעים.

צריך לדעת שני דברים:

מה שצדיקים התעלו למקומות גבוהים, זה לא היה בגלל שהם חיו בעולם של סגפנות, אלא שהעניין הזה כבר לא דיבר אליהם, האם לאכול עוגה או בננה, אבל בטח הם הרגישו עם זה את ההכרח הקיומי. צריך שתהיה בנו ענווה שמתאימה למדרגתנו הרוחנית. שנבין שאנחנו כן נמצאים במקום שבו אנו צריכים למשל, משהו טעים כדי ליישב את דעתנו. החוכמה היא לומר לריבוננו של עולם: ”אני מודה לך על ההנאה שאתה גותן לי, כי דרכה – אני נקשר אליך”.

לפעמים, מתוך אידיאלים גבוהים מדי, או איזו גאווה סמויה, אנו חושבים לעצמנו שאחרי דקותיים וחצי כבר הצלחנו לפרוש מן העולם הזה.

הרמח”ל ב”מסילת ישירים” כותב לנו שעד שער הנקיות, שערי הספר רלוונטיים לכולם. אבל שערי הפרישות, הטהרה, החסידות, הקדושה והלאה, אלו שערים שמתאימים לאנשים שרוצים להתחסד עם קונם. וגם אלו שרוצים להתחסד – לא יכולים לעשות זאת בבת אחת.

הרב כותב (באורות התשובה פרק י”ד), שבכל דרגה ודרגה יש אוצר של קדושה, וכאשר מנסה האדם לדלג דרגה – הוא מפסיד את האוצר שקיים בדרגה עליה הוא חושב שהצליח לדלג וגם אל הדרגה הגבוהה יותר הוא לא הגיע. מה שאומרים: ”נפל בין הכיסאות”.

לכן, אם החלטת לחלק סוכריות לילדים קטנים בבית הכנסת – עֲשֵׂה זאת במאור פנים. מאוד יכול להיות שהסוכרייה הזאת תהיה לו לעזר ולחוסן במשברים עתידיים.

יכול בהחלט להיות שמה שגורם לו עכשיו לא לבוא אל בית הכנסת, זה מפני שכשהוא נכנס לשם בילדותו, כעסו עליו והנהנו לו בעצבות שישתוק. הרב מרדכי אליהו זצ”ל היה אומר לאנשים כאלה לשתוק ולא להעיר. ילדים קטנים שבאים לבית הכנסת הם בבחינת ”שתולים בבית השם”, לא נורא, שיעשו קצת בלגן. כמובן שעד גבול מסוים. הסוכרייה הזו שנתת לילד במאור פנים יש בכוחה לבנות לילד את שיעור הקומה שלו. היה מקום לחשוב ולומר: ”איזה זילות זו לתורה”? הילד בא לבית הכנסת לומר תהלים, שזה נצח – ואתה נותן לו סוכרייה?? אסור לחשוב כך.

ילד שאומר עכשיו תהלים, נמצא במקום שהמתק בשבילו הוא צורך קיומי, זה מה שמחזיק אותו. ואם אני בתור מחנך לא יודע את זה – אז אני שורט אותו. אותו הדבר גם לגבי עצמי. אני צריך לדעת באיזו מדרגה אני נמצא ולא לעבוד על עצמי. אם למשל, לא הצלחתי להגיע למקום שבו אני יודע שאוכל להעביר על מידותי, אזי, כאשר מישוהו פגע בי חלילה, ואני יודע שעכשיו אני כאוב, אז אם דברי נשמעים, אני צריך לאזור אומץ, להגיע לאדם שפגע בי ולומר לו: ”ידיד נפשי, אהוב לבי, מרנן ורבנן, לא פגעת בי אבל נפגעתני”. אבל אם אתנכר לעמדה בה אני נמצא כעת זה עלול לקעקע את כל הבניין.

אם אני נמצא בעמדה נפשית שעכשיו קפה טוב הוא מה שמיישב את דעתי, אז אני צריך לקחת את זה ולומר: ”הקפה הזה עכשיו, זה המקום שבו אני נמצא, והוא בונה בי עכשיו את הקומה של הקדושה”. נכון, זה נשמע מוזר, אבל זה אמיתי. זו עבודת ה’, ”בכל דרכיך דַּעְהוּ”. וזה סוד הענווה.

לימדו אותנו שחשוב להגיד תודה לבורא יתברך. הרב זצ”ל כתב, שכל יסוד עבודת ה’ קשור בהודאה. הדבר הראשון שצריך לחנך ילד זה לדעת להכיר טובה. אמירת תודה גם על הדברים הקטנים, פירושה, היכולת לדעת ולהבחין מה קיבלנו מאותם דברים קטנים. כלומר, התודה רבה שאתה אומר לריבוננו של עולם לא צריכה להיות רק על כוס הקפה הטעים, אלא גם על מה שקיבלת מאותו כוס קפה. הכוס קפה הטעים הזה – עשה לי יישוב הדעת.

ישנן ברכות כלליות שטבעו לנו חז”ל, אחת מהן למשל, ”שהכל נהיה בדברו”. ברכה זו מתייחסת או ליצירה אנושית או למשהו שבא מן החי. האם חשבנו לעצמנו פעם, איזו ענווה יש בזה שאנחנו לוקחים בידינו משהו שעוֹבֵד על ידינו ואנו אומרים לקב”ה: ”ריבוננו של עולם, אנחנו הולכים עכשיו לברך על הדבר הזה שאנחנו במו ידינו עיבדנו – הכול נהיה בדברו”.

אנחנו לא מתבלבלים. אנחנו מבינים היטב ומצהירים כביכול: "אנחנו לא אלוקים!" זו תכלית עניינה של הברכה. הברכה מביאה שפע כי היא מדייקת את ההודאה. זה באמת נהיה שלך אחרי שאתה יודע להעריך את מה שקיבלת.

דוגמה נוספת. ילד בגן שמקבל מהוריו מצלמה מקצועית משוכללת ביותר. הילד לא יודע ולא מבין מה הוא מחזיק ביד. ברור שאם היה לו את השכל להבין מה יש לו ביד – הוא היה מנצל את זה. המצלמה המשוכללת הזו – זה החיים שלנו. אנחנו, כפי הנראה, לא יודעים ולא מבינים מה יש לנו ביד, אז מה אנחנו עושים? מבזבזים את החיים!

בתור בן יחיד, ואני אומר זאת ישר מן הלב, הייתי משתגע בתור ילד, ועוד יותר בתור מבוגר, כשאחד מחברי היה מגיע לכיתה ואומר לי: "אח שלי, איזה כיף לך שאתה בן יחיד!" הייתי עונה לו: "אתה נורמלי?! הלוואי והיה לי אח שהייתי יכול לריב אתו!" אנשים מבוגרים, אחים, לא מדברים עשר שנים ויותר על שטויות!

האם אנו יודעים מה יש לנו ביד?
יותר מזה, הבריאות, יהי רצון שנהיה כולנו בריאים תמיד, זה נכס, האם אנחנו מבינים זאת?!

ממשיך הרב ואומר לנו כי הערת מר זוטרא גדולה מאוד, עד שאמרו עליה בארץ ישראל שהיא עדיפה מן הכל! "שישנם אנשים רבים, שבהיותם עורגים אל תכלית המעלות, הם שוכחים, שעם כל זה – אדם המה". אתה בן אדם – אתה לא מלאך! ואנחנו מקפצים ומדלגים על מדרגות ומגיעים למקומות שאנחנו בפשטות, לא שם.

זו באמת חכמה גדולה איך למשוך ילד לבוא לתפילה. מחד גדול אמר לי פעם, שלנו המבוגרים זה קשה, אז מה יש לצפות מן הילדים? הרי הם פטורים מזה. אז אנחנו צריכים להיות חכמים בדרכנו למשוך את הילד להתפלל וצריכים לזכור תמיד שכאשר הוא לא מגיע לא להחמיץ לו פנים ולכעוס עליו. הוא ילד. ואם אני לא יודע שעומד לפני ילד – אני ממילא לא פונה אליו נכון.

"וצרכי האדם החומריים גם הקטנים שבהם" הרב לא מדבר כאן על הצרכים הרוחניים, אלא על החומריים. עוגה, בורקס. בא לי קפה ומאפה בלי להרגיש פושע! כמובן שצריכה זהירות ושימת לב לא להפוך את זה לכרטיס אשראי לכיוון ההפוך, בבחינת "קדושת החומר".

יש קו דק ועדין שעובר בין בן אדם שעובד על עצמו להתקדם לכיוון אחד, ובין בן אדם שמרוב עודף רוחניות לא יודע שכרגע הוא לא רבי אריה לוי או האר"י ז"ל.

אתה עכשיו נמצא במקום שמאפה טוב עושה לך טוב, וזה בסדר גמור. אם אתה יודע למנף את המקום הזה לעבודת ה'. האם אתה יודע לקום מארוחה דשנה ולהגייד לקב"ה מעבֵר לברכה האחרונה: "ריבונו של עולם הייתה ארוחה כזאת טובה וטעימה!" או שאתה חושב שזה לא רוחני, כי כביכול אלו דיבורים שלא מתאימים לקב"ה?!

האם ריבונו של עולם מופיע אצלך רק בנזיפות? כשאתה בא לאכול ואתה מרגיש לא בסדר?!

"וצרכי האדם החומריים, גם הקטנים שבהם, אם לא יעמדו במכון הראוי – יוכלו לקעקע את כל בניינם". כל הבניין הרוחני עלול להתמוטט, בגלל איזשהו צורך חומרי קטן. כמו שאדם שצריך להיפנות – לא יכול ללמוד, לא יכול להיות מרוכז בכלום! כך, באותה המידה גם הדברים הקטנים היומיומיים.

"על כן, זאת היא ההערה הנפלאה הראויה לחכמי לב, אשר בשכלם וטהרת לבבם, בַּמְרוֹם ימריאו". חכמי לב, אשר במרום ימריאו "לבלתי שְׁכֹחַ את כל עניני גופם גם כן".

גם את הדבר הקטן, גם אותו הם לא ישכחו, גם הדבר הקטן הזה – הוא מתנה מאת ה'. לפעמים זה קשה יותר. הרי קל יותר לאדם לומר שהוא נעלה מעל כל הדברים הקטנים האלה, מאשר לומר שהוא נהנה מהם.

"ויחד עם כל הנשגבות, גם על זה יתפלל כל חסיד לעת מצוא". האדם שעומד מולנו עכשיו לא צריך שירביצו בו תורה גדולה ונשגבת. לפעמים הוא פשוט צריך מאור פנים, מילה טובה, זה המקום שבו הוא נמצא. לא כי אתה חלילה מרמה אותו. אדרבא, אתה אוהב את הבריות, ומקרבן לתורה. כי צריך לדעת ולזכור שיש לבריות, באופן כללי, צורך שיאהבו אותם. הם צריכים להרגיש מחוברים. אֵל לנו לזלזל בזה.

"שלא ימנעוהו שטף מים רבים של הטרדות, של הים הזועף, משלמותו האמיתית הנצחית". החיים מלאים פרטים, מלאים צרכים. לפעמים אנחנו צריכים מילה טובה, צריכים קפה טוב. כל הדברים הקטנים האלה, כביכול, נרמזים בדבריו של מר זוטרא – בית הכיסא – הדבר שעדיף מן הכל. בית הכיסא הוא בבחינת הנקודה הקיצונית כביכול – סתם התפנות מפסולת. ועל זה אנחנו בהחלט צריכים להתפלל!

"על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא". זה בשבילך, לטובתך. תרגיש כמה אתה מושגח, כמה אתה שייך לאלוקות!

מהדברים הקטנים האלה כביכול, תצליח להתרומם לדברים הגדולים.

נסיים בנימה אופטימית, שנזכה בעזרת השם יתברך לראות את הדברים הקטנים באור אחר ונכון.

